

Emlékezzünk felszabadulásunkra!

BUDAPEST MEGMENTŐI

Valaki leordított az udvar felől, hogy itt vannak. A szűk, fekete pincelepcső soká őrizte még a kiáltást. Akkor már tizenkét órája csend volt körülöttünk, csak a szomszéd utcából kattogott eddig soha nem hallott, közeli fegyverzöreje — de még nem hitük. Kiskabátban rohantam fel az udvarra. Az ég szürke, savós, januári reggel szüret. Ott állt, a belső kapubejárat előtt. Fiatal, velem egykorú fiú volt, ő is köpeny nélkül, szorosra vont szíjjal a derekán, vállán átvett golyószóróval. Az arcára sötét, szemé mongolos, ferdevágsú, jókedvű, fürgé; prémes, félrekapott síkáján nagy vörös csillag. Néztük egymást egy pillanatra, addigra fölösleges fölszállingoztak az óvóhelyről, körül-vették. En még nem mozdultam, torokom elszorult, hátam a falnak vettem. Ezt gondoltam: amíg élek, emlékezni fogok e pillanatra. Akkor kiscsordult szememből a könny. Szégyeltem magam, de mégis közelébb léptem. A ház lakói hat nyelven kiáltottak felé, egészen körül-vették, én csak hátulról férhettem hozzá. Kinyújtottam a kezemet és megérintettem a vállát. Aztán megfogtam. Az orosz felém fordult, elmosolyodott, a tenyerét nyújtotta. Jó erős, kemény marka volt: hatalmas bizodalom futott át belőle a tenyerembe. Ugy fogta, mint aki egy jobarátot segít talpra...

Fölrohantam a lakásba, amely két hónapja menedékhelyem volt, megmosdottam, megborotválkoztam, fölvettem a másik ingemet — aztán ki az utcára! Az Apponyi-téren, Petőfi Sándor-utcán a Duna felé csaptam, úgy indultam el, **út a szétrombolt városban.**

Szinte magam előtt is alig tudom felidézni Budapest akkori képét. A túlsó partra a németek vették be magukat s „belölték” a Dunára futó pesti utcákat: a keresztudvásoknál csak hasoncsúszva lehetett átjutni; — a felszabadítás után pár órával így is elért néhány embert a halál: átlőtt fejfel fektették ott a kocsiján. Hat szép hidunk a folyóba roskadva, a szürke víz felett hölök csapata. A házak aagyrésze romban, üszökben, az utcára dőlve; Budapestnek nem maradt egyetlen ép ablaka, egyetlen sér-tetlen tetője. A Kaas Ivor-utcán — s rajta kívül nem egyen — képtelenség volt ker szűljutni. A köveket ezer helyen tépelt, sebes, a villamosok huzaljai leszárgatva kigyóztak a járdákon. Közlekedés, gáz, villany már hetek óta nem volt; az utolsó napokban a folyóvíz is elapadt, egy-egy pince mélyére húzódott, az emberek hosszú sorokat álltak vödörrel. Mindenütt felgyújtott házak lobogtak. S a háború még egyre szedte áldozatait: nagy-bátyámat, aki az első nap fölkelőztött a pincéből, az ablakán berepülő német gránát ölte meg; a romos házak az emberek fejére omlottak, járvány fenyegette a lakosságot, a klinikák, kórházak romokban, gyógyszer nélkül. Az utcákon löcsontvázak fagy-tak a téiben, a húst rég levagdosták róluk a nélkülözők. Az emberek taligát, kiskocsit, szánkót vonszolva kerestek új hajlékot megmaradt vánkosaikkal. Az utcák rongyos, csont-bőrré aszott emberek végtelen soraiat teltek meg; fosztogatók dézsmálták a feltört üzleteket. Ehség dühöngött: a városban nem volt élelmiszer, kifogyott a sárgaborsó, a szárazbab is, amin Budapest az utolsó hetekben élt. A várost sok évszázados történelme folyamán nem érte még ilyen irtóztató csapás.

De nemcsak az emberélet, nemcsak anyagi javak pusztultak itt minden mértéken felül.

Akik élve maradtak

azokat is lesújtotta, elcsigázta a hosszú háború, a sokhetes ostrom. Nem volt család, amely ne vesztett volna valakit. A város lakosságának nagy részét a fasizmus, a nyilasuralom demoralizálta, tespedtségbe, tehetetlenségbe verte. Az imperialisták háborúja örökséget, vak indulatokat hagyott örökbe. Erkölcstelenség, bűnök folytattak még körülöttünk: soha nem volt ennyi gyilkosság, rablás, uton-állás. Az emberek egy bögre borsóért öltre mentek. Elárult gyerekek kóboroltak a városban. A gettók kiszabadult népe hazátlanul bolyongott az utcákon. Mindenütt kétségbeesés, téltelenség; Budapest a vesztett remények városa lett. Az emberek azt latolgat-ták, merre vándoroljanak, hová fus-sanak innen. Itt nem hittek többé az életben. A halál, a megsemmisülés szárvált a város felett.

Es akkor, ebben a levertségben, reménytelenségben egyszerre egy új erő jelentkezett. Ugy hívták:

Magyar Kommunista Párt.

Mi volt akkor, 1945 januárjában a Párt? Párezer ember, aki a börtönök-ből szabadult, aki hosszú, nem egy-szer évtizedes földalati munka, buj-

kálás után a fényre lépett. Mije volt akkor a Pártnak? A Pártnak sem volt élelmiszere, zsírja, lisztje, tüze-lője, ruhaneműje, nem volt vasútja, vagonja, villanya, gyógyszer. A Párt anyagi javakban szegényebb volt itt bárkinél. De volt valamije, amivel mindenkinél gazdagabbá válhatott: marx-lenini elmélete. És volt hosszú, forradalmi gyakorlata, övé volt a Szovjetunió közel harmincéves építé-sének, harcainak minden tapasztalata.

S ez a párezer ember kiforgatta a világot sarkából! Ok lettek Budapest megmentői.

A házbán, ahol az utolsó hetekben menedéket találtam, meghúzódott három diák. Az ostrom idején azt hittem, katonaszökevények, mint az az ezer és ezer a városban. Esténként az óvóhely szögletében mindenféléről el-beszélgünk, arra is szó került nem egyszer, mihez fogunk majd, milyen lesz az élet, ha a Vörös Hadsereg felszabadította már Budapestet. Egy-szer kimondtam ezt a szót: szabadság. Megkérdezték, mit értek rajta. Nem tudtam pontos választ adni: va-lami jobb, ennyit sejtettem csak, szebb, tisztább élet, de hogy miképp, hogyan lesz, el sem képzelhettem. Aztán ők is kimondták: szabadság. De rögtön hozzá is tették mosolygva: nehézipar. Nem értettem. Ma már értem.

Csak a felszabadulás után tudtam meg, hogy ezek kommunisták voltak; s jóval később olvastam, hogy ők robbantották fel annakidején Gömbös Gyula szobrát, aztán a nyilas könyv-kereskedést. Mikor a szovjet katoná bejött az udvarunkba, ez a három fiú nem a szobájába sietett fel, nem a magukét kezdték összekeresgélni, az ablakaik beragasztását is későbbre halasztották. Még aznap reggel elin-dultak, hogy megleljék elvtársaikat, hogy újraszervezzék a Pártot. Dél-után visszatértek, addigra megszaporo-dtak, alig fértek az ablakaltnak, lég-huzatos szobába. Itt hallottam először a mondatot: meg kell menteni Buda-pestet!

A városban sok ilyen rögtönzött „röpgyűlés” állt össze aznap. Még a délután küldöncöket, csapokat szalaj-tottak szét, szinte még a sötétben ker-esték egymást. Ha két kommunista találkozott, összelelkeztek, — aztán együtt indultak tovább, munkába fog-tak. Szervezni a Pártot: ez volt az első. A második: élelmiszert Buda-pestnek!

Az első segélyt

attól kaptuk, akitől az életünket: a győzedelmes Vörös Hadseregtől. A szovjet katonák, akik a hősök zseiret áldozták fővárosunkért, a magukét osztották meg Budapest éhező lakos-ságával. A parancsnokság lisztet, zsírt, húst küldött a város nyomorgó népének. Férfiak, nők, gyermekek százezrei menekültek meg az éhhalál-tól. A Vörös Hadsereg másodsor szabadtította föl Budapestet...

Akkor már útban voltak a főváros felé az első élelmiszeres szekerek. Ki szervezte, ki intézte ezt ilyen boszro-kányos gyorsasággal? Hiszen a vidék is ezer sebből vérzett. Rákosi Mátyás ezt mondta Debrecenben, a Kommu-nista Párt első nagygyűlésén:

... Ha nem akarjuk, hogy Buda-pest házainak szétbombázása és szét-rombolása után, a hidak elpusztítása után a lakosság jelentékeny része az éhínség és járványok következtében elpusztuljon, akkor minden erőnket mozgósítanunk kell Budapest lakossá-gának megmentésére. Nem szabad megengednünk, hogy hetek vagy hó-napok múlva súlyos szemrehányás érhesse a magyar népet azért, mert közönségesen nézte végig Budapest la-

kosságot szörnyű szenvedéseit. A Kommunista Párt, mint mindenütt, ezen a téren is az első sorba lép és felhívja saját szervezeteit, a munkás-osztályt és az egész nemzetet, hogy teljes erejével siessen a szenvedő, borzalmas viszonyok között élő buda-pesti lakosság segítségére. — Egy kiáltás szállt át a tömeg felett: — Segélyakciót Budapestnek! S

Rákosi Mátyás hívó szavára

megmozdult a föld, vele dobant az ország szíve.

A kommunista agitátorok szétfűt-tak hazánk felszabadított részein: már dolgoztak a pártszervezetek. S nekik a gigászi munkának: mozgósítani az egész vidéket, minden dolgozó parasz-tot! A parasztok maguk is szűkölköd-tek, nem volt igásállatuk, gépük, há-zaik, tanyáik kifosztva, romokban. De tudták, hogy a kommunista első jel-szava: földosztás! Az agitátorok azt is megmagyarázták, hogy kaszát, ekét, ruhát csak a városi ipari munkásság adhat a vidéknek. Hatalmas mozgás, erjedés indult az ország keleti részé-ben. Akinek két tarisznya lisztje volt, az egyiket odaadta. Volt, aki mind, a kettőt odaadta. Sójajta nézett a kocsi-után: csak eljussom oda, ahová szánt!

Először szekerek indultak el a roncs országutakon. Ahol lyuk volt a köve-zetben, lekerültek a mező felé. De a szekérre csak kevés főr, a vasút pedig szétdőlvá, romokban nyujtózott. Szere-lvénygyálatlan nem volt. Ide is a Vörös Hadsereg adta az első mozdo-nyokat. A kommunisták pedig Gerő Ernőt... Sovány munkászekek ácsolni kezdték a hidakat, a kubikosok be-töltték a krátereket. Fehér gőzben, sikkantva indult el az első tehervonat, aztán a többi. Csak lassan mehettek, mégis megérkeztek. Ott voltam, ami-kor a pályaudvarról a budapesti Vá-rosházára fuvarozták az első szállít-mány lisztet. Az emberek megálltak az utcán és sirtak. Miért sirtak azok, akik annyi részt láttak itt, akik ma-guk is úgy hitték: rég kifogyott szem-ükből a könny? — Budapest meg-menekült a haláltól...

Hősi korszak

indult most a város életében: a harc az új életért. A Vörös Hadsereg ki-verte már Budáról is a németeket, de az emberek még az óvóhelyen szoro-gtak, csörögtek lábasaikkal, éltek egymás hegyén-hátán. — Ki a pincék-ből! — kiáltotta a Kommunista Párt. Az emberek kibújnak odvaikból, a megszokott, piszkos melegből; — di-dergve próbálták rendbehozni hajlé-kukat. Elkezdtek söpörgetni a romot az utcáról. Kimentem a házunk elé, la-páttal, taligával. Mellettem egy mics-pakás, szakállas, idősebb férfi kotorta a törmelékét. Csak a szemérl ismertem meg: ő tanított három évig az egyetemen. Meghökkenem, de a professzor a képmbe nevetett, kér-dezte, mikor jövök vizsgázni. S mi-kor a vállamat vonta, biztatott: pár hét és meglátom, újra kezdjük az elő-adásokat. Nem hittem. Tudtam, hogy a város így nem élhet meg. S nem ismertem olyan erőt, amely vizet csobanthatna, gázt fújhatna a szétört csövekbe, áramot indíthatna a leszag-gott huzalokba, villamost a görbült, tépett sínekre. Nem ismertem a munkásosztályt erejét...

A Párt újra riadót fűjt. S hangjára „lőttamodót a tenger”, megmozdult a külvárosok népe. De nem riportot, ha-nem ódat szeretnék írni ehhez

„a fennhőlt munkássághoz!”

Öket sujtotta legsúlyosabb csapásai-val a negyedszázados Horthly-rendszer,

A MINŐSÉG

A könnyűipari minisztérium jelen-tést állított össze a minőség terén előforduló kirívó hibákról. Ime, egyenlőhény. A Dunántúli Lenipar NV férfiruhavásznainak egyik legutóbbi szállításánál 580 méter áruban 219 hibajelzés akadt. A MATEIP lepedő-vásznában találtak olyan véget, amely tele volt 2—15 centi hosszú és 2—3 centi széles szövőhibákkal. A Goldber-ger-gyár által készített anyagból 7800 métert küldtek vissza külföldről, egyenlőtlen festés, összefolyt minták miatt, nem szólva arról, hogy az áru széle rojtos volt. Gyakorlati a pana-szók a Kossuth-cigarettára, a Duna Cipőgyár bakancsaira.

A rossz minőség, a selejtes termelés — elsősorban saját magunkra üt vissza. Melyik asszonnyal nem fordult elő, hogy harisnyát vásárolt és csak otthon vette nagy bosszankodva észre: hibás. Vagy cipőt vásárolt, amely szemre mutató volt — de csakhamar szakadni kezdett a varrása. Magunk-nak termelünk — mi dolgozók va-gyunk a legfőbb vásárlóközönség —, tehát magunk látjuk kárát minden rosszminőségű, vagy selejtes munká-nak. Es kárát látja az ország, a ma-gyar ipar, ha jó hírnevét rontja a kül-föld előtt a rosszminőségű exportára.

Mi okozza az ilyen minőségi hi-bákat? Elsősorban a figyelmetlenség, a hanyagság, vagy nem egyszer a hely-telenül, nem szocialista módra fel-fogott „versenyzés”, rekordhajászás. Pedig az olyan magas százalékok, amelyeket a minőség rovására érnek el, látszateredmények csupán és nem hasznok, hanem kárt okoznak a nép-gazdaságnak. Persze, hanyagság nem-csak a gép mellett dolgozók között üti fel a fejét. Nem egy üzemben gondatlanság tapasztalható a válla-latvezetés részéről. Sok vállalatnál nem irányítják kellőképpen a figye-lmet a minőség javítására, vállalat-vezetőink egyrésze nem szorgalmazza a minőségellenőrző osztályok meg-szervezését.

Ki kell küszöbölni ezeket a hibákat! Hároméves tervünk során sokat javult árunk minősége — de ugyanakkor ál-landóan nőnek a követelmények is.

a nyilasvilág, ők szenvedtek annyi éven át nyomort, inséget, munkanél-küliséget, őket sorozták be katonának, őket a büntetészázadokba... De az őregbebe emlékezett még tizenkilencet, s elmondták a fiataloknak. Őres has-szal, rongyos ruhában, dideregve kezdtek neki. Jól számított, aki ben-nük bizott...

Először a vízvezetékét javították meg. Tiszta víz ömlött ismét a csa-pokból. Aztán az utakat tisztították meg a förmelékől, a magasban dró-lokot húzták. A városban kigyuladt a fény. Először a hivatalokban, aztán a lakóházakban is. Szakadt, foltozott ruhájú emberek kezdtek kiegyenesít-getni a villamos-síneket. A szovjet pa-rancsnokság hidat vert a Dunán. A munkások fölkeresték kirabolt, szét-bombázott gyáraikat és nekiláttak először a tetőnek, aztán a gépeknek. Összekeresgéltek az alkatrészeket. Ha nem találtak megfelelőt, pótolták vala-honnan. Ezeresterek bujtak ki a föld alól. Először mindenütt a kommunis-ták tüzték ki a zászlót. Az a néhány-ezer ember millióvá vált: ahol dolgozni, szervezni kellett, mindenütt jelen voltak. Mögöttük az omladékaiból kikászoló hős magyar ipari pro-letariátus. Soha még ennyi bajjal, gondnal, akadályal nem kellett küz-dödni. Csudára volt itt szükség, nap mint nap. Es a budapesti munkások mindennap csudát műveltek...

A romokon zölden hajtott ki az élet. Már gáz is volt, már a Körúton megindult az első villamos. Volt több újság, megindultak a hivatalok. De csak azután, hogy a munkások már megdöbögtek itt a város szívért. Es akkor is döcögve, messze az élet mögött bukdácsolt a bürokrácia, a régi vezetők közül sokan visszautlék székeikbe, a régi rendeleteket senki sem helyezte hatályon kívül. Hibák voltak, bajok voltak, dolgozott már az ellenség is. Megint a Párt segített. Elküldte Vas Zoltánt, először a köz-ellátási kormánybiztosságra, aztán Budapest polgármesteri székébe. Ez a polgármester az ebédészületben együtt talicskázott a romeltakarítókkal. Egy-szer én is ott voltam a hivatalában. Rengeteg ember várt rá, de azért el tudtam mondani a panaszomat; a ház, amelyben lakunk, kimaradt a villany-ból, valahogy nem kapcsolták be az áramot. Másnap szerelek jelentek meg a lépcsőházban. Az üzletek kinyitottak, s ha busás áron is, de már árultak. Sza-lonnát is lehetett kapni, paprikás sza-lonnát. Akkor a rendőrségen dolgoz-tam, elsején, mikor fizetést kaptam, vettem tíz dekát. Hozzá egy szelet kenyert, uborkát. Ott ettem meg az utcán, zsíros papírból. Süttöt a nap. Ugy éreztem, földi vágyaim beteltek, nincs immár mit kívánom az élettől...

Emelkedik az életszínvonal és ennek nyomán ma már igényesebbek a vásárló dolgozók. Külkereskedelmünk minőségi igényei is fokozódnak. Allítsuk tehát sokkal inkább előtérbe a minőség ál-landó javításának feladatát!

Dolgozók közül mind többen ismerik fel ezt a feladatot. Dedov Vilmos, a kiváló sztahanovista szövé ezt írta levelében: „Felajánlottuk azt is, hogy teljesen hibátlan árut csinálunk. A szövődében a dolgozók 85 százaléka tett már felajánlást április 4-re. A leg-többben a minőség javítását vállaltuk.” Ezért indultak versenybe a Salzmann-gyár dolgozói: Pusztáné cernázó, Bruckerné 200-as brigádvezető és Ga-dásiné párosítók, akik április 4-e tiszte-letére vállalták, hogy teljesen selejt-mentesen dolgoznak. A textiliparban már 312 minőségi brigád alakult eddig. Nem egy üzemben már a vállalatok teljesítéséről számolhatnak be. Az óbudai Goldbergerben Kepler Ferenc minőségi filmyomó brigádja harma-dára csökkentette a selejtet. A Mauth-ner Bőrgyárban Mihalek László és Csímás József 15 százalékkal javították a minőséget. Mind több üzembe terjed ki a műhelyek rendjéért és tisztaságáért harcoló Vorosin-moz-galom.

Vannak tehát biztató, helyes kezde-ményezések. De hadd tegyük hozzá: még csak a kezdet kezdetén tartunk. A kiváló minőségű, magas kultúrájú szocialista termelésért folytatott ver-senyt ezután kell kiszélesíteni, igazi tömegmozgalommá fejleszteni, még-pedig nemcsak a könnyűiparban, ha-nem a nehéziparban is. Üzemi pártszervezeteink, vállalatvezetőink, üzemi bizottságaink feladata, hogy a verseny szervezésénél ráirányítsák a dolgozók figyelmét a minőség javítá-sára, népszerűsítsék a legkiválóbb mi-nőséget termelő dolgozókat, éber el-lenőrzéssel küzdjenek a minőség mindennemű rontása ellen. Ismerje fel minden dolgozó: ötéves tervünket nem-csak mennyiségileg, hanem minőségi-leg is teljesíteniünk kell. Ismerje fel: életszínvonalunkat, fogyasztásunkat úgy emeljük, ha nemcsak több hanem jobb árut is termelünk.

A kommunisták azonban nem álltak meg. Egyáltalában: azóta megtanulhat-tuk:

a kommunisták sohasem állnak meg.

Gyors, rugalmas, erős tömegszerve-zeteket, végrehajtó szerveket keltettek életre. Megalakultak a szakszervezetek, a Nemzeti Bizottságok. Megalakult a Nőszövetség, a MADISZ. Vidéken Földigénylő Bizottságok alakultak.

Már dolgoztak a demokratikus pártok és a kevésbé demokratikusak is, mint a gombák, nyiladozni, szapo-rodni kezdtek. Ha a Kommunista Párt a munkásokra, parasztokra, haladó értelmiségiekre támaszkodott, ezeknek is volt kire támaszkodni. Uj siserehad gyűlt az utcasarkokon, zsinatolt az Oktogon-téren, a kávéház előtt. Adtak, vettek, csereberéltek: cukorért Napo-leon aranyat, fényképezőgépet dollárt, selyemnyakkendőért bakkvért. Különös alakok tüntek fel a pesti utcán. A föld alól bujtak ki ezek is:

handték, ősszerekek, nagykereskedők.

Ők töltötték meg az újonnan kisu-bickolt eszpresszókat, söntéseket. Közös jellemvonásuk: egy vagonnál alább nem adták. Van egy vagon villany-körtém. Eladó egy vagon rágógumi. Egy vagon fogkefe, cigarettaipapir, nylonharisnya...

A munkások morogva, dühöngve figyelték ezt a sáskarajt. Amíg ők rossz pénzért, lötyögő, szakadt ruhában éjt nappallá téve építették az új házat, ezek az úriemberek egy dollárért el-adták volna egész Magyarországot. Megindult a harc a feketézők, a spekulánsok ellen. Megalakult a gazda-sági rendőrség: le-lecsapott a kárte-vőkre. A Népbizóságok elítélték a há-borús bűnösöket, internálták, kényszer-munkára fogták a „kisnyilasokat”. Megjavit a közbiztonság is, gésipé-tett „R. csoportok” vigyáztak az utcák éjjeli nyugalma.

Aztán megnyílt az egyetem, meg-nyíltak a könyvtárak is. Dolgozni kezd-tek a könyvkidők, kinyomatták ma-gyar nyelven a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának történetét. Három pengő volt az alapára. Az a fűzőit, fehér kartonba kötött példány, amit akkor vettem, még ma is megvan. Szürke a papírja, nem hibátlan a nyo-mása sem. Frissiben olvastam el, a háromnegyedet nem értettem. De a legfontosabbat megértettem. Azt, hogy a mult lezáródott, végérvényesen. S hogy az új világ, a szabadság, a jö-vedő tárja már szélesre kapuit...

Karinty Ferenc

